

"خسته قاسم" مقاله سی حقینده

"خسته قاسم" مقاله سی حقینده عزیز اوخوجولاریمیزدان اوچ مکتوب آلدیق. سیرا یله اوخویوروق :

۱ - جناب حاجی باقر آقا مدرس (بوستانا وادان) گونده ردیکلری محبتلی مکتوبوندا بئله یازیر :

"در مورد محل تولد مرحوم خسته قاسم احتمال داده شده که در روستاهای زنجان بین قره چمن و حاج کندلی باشد بسیار اشتباه است. تیکمه داش آباد بزرگ پانصد خانوار در ۱۵ کیلومتری بخش بستان آباد است و قبر مرحوم خسته قاسم در گورستان آن آبادی میباشد و بین مردم محترم است و اشعار ترکی این شاعر محترم که روحانی نجف دیده تیز بوده است در افواه مردم و عاشقان این صفحات نقل مجالس است و من در کتاب "شهر او جان" شرح مختصری از شرح حال آن مرحوم نوشته ام."

مکتوبون سونوندا خسته قاسیمین بیر شعرینی ده اوخوجولار اوچون یا زیب دیلار :

من قاسیم ، چوخ داباشی لولیا م	خالق بیلیر اوز دینیمده دوغرویا م
تیکمه داشدا ، ابراهیمینا و غلویام	ایندی بیان اولدی دورد کتاب منه
خسته یا تدیم ، رختخوا بیم سالیندی	درد الیندن اختیاریم آلیندی
اجل طبلی باشیم اوسته چالیندی	ایندی بیان اولدی دورد کتاب منه
خسته قاسم ایدیم ، دست بست اولدوم	غلام علی ایدیم ، کمر بست اولدوم
گئجه - گوندوز شیخ صفی ده مست اولدوم	ایندی بیان اولدی دورد کتاب منه

حرمتلی اوخوجوموز "ب . ائلچین" دن بوخصوصدا ، ایکینجی مکتوبو آلمیشیق باشقا مسئله لر آراسیندا ، "خسته قاسم" موضوعونا توخونور :

"... دده قورقود دان صوردا دده لیک مقامینا یوکسه لن اوزان - عا شیقلا ریمیز یالنیز آدی آپارانلار دگیل ، باشقالاری دا وارکی ، او جمله دن دده کرم ، و دده علسکردن آد آپارماق اولار ... تیکمه داش قره چمن له حاجی کندلی آراسیندا واقع اولموشدور ..."

اوچونجو مکتوب تبریزدن آقای رضا اورمان دان گلیمیشدیر . حرمتلی اوخوجوموزون اطرافلی یا زیمیندان برابرجه بیرنئچه سطر اوخویاق :

"... مؤلف خسته قاسمین آنادان اولدوغو یثرین حقینده، باکی دا

چاپ اولونان ائل شاعرلری کتابینا استنادا ائدیئرلرکی، یازیب :

" تیکمه داش زنجان یاخینلیغیندا قاراچمن کندی ایله حاجی کندی نین آراسیندا دیر" بوجمله ده بیرتناقض گورونور، چونکی اگر تیکمه داش قاراچمن ایله حاجی کندی نین آراسیندا واقع اولسا، زنجانین یاخین-لیغیندا اولابیلمز، بوندان اوتروکی، قاراچمن تبریزدن حدوداً ۱۰۰ کیلومتر وزنجاندان ایسه ۲۰۰ کیلومتر فاصله لی دیر و حاجی کندی تبریزین ۵۶ کیلومتر لیگینده واقع اولوب دور. پس نتیجه آلیئرکی، قاراچمن ایله حاجی کندی نین آراسیندا اولان تیکمه داش تبریزی-یاخینلیغیندا اولابیلر، نه زنجانین . بو سهوین علتی بلکه ده بودور کی، قاراچمن ایله حاجی کندی نین آراسیندا واقع اولان تیکمه داش زنجانین یئددی آغالیغیندا اولان تیکمه داش ایله دگیشیک دوشوب دور. (البته مراغه نین ما حالیندا دا بیر تیکمه داش واردیر).

... یازچی نین خسته قاسمین اورتا ایران تورکلرینه منسوب اولما^{سینا} مهم دلیلی ده بودورکی: " اصطلاحلار و باخیملار خسته قاسم دیلینده و گوزونده ائله اولار دیرکی، اورتا ایران تورکلری ده دئییب و گورورلر" اگر بو سوزو قبول ائتسک، اوندان گوروروک کی، مقاله نین آردیندا گتیریلن شعرلر ایچینده ۸۲- نجی صحیفه ده یازیلان لزگی احمدین خسته قاسما خطاب سؤیله دیگی شعر، اصطلاحلار نظریندن خسته قاسمین مقاله ده اولان شعر-لریندن چوخ راق اورتا ایران تورکلرینین دیلینه یاخین دیر و اوندان گرک نتیجه آلاق کی، داغستانین آدلیم عاشیغی لزگی احمدین آنا یوردو اورتا ایران تورکلرینین یوردلارینا یاخین ایتمیش .

خسته قاسم ۱۸- نجی عصرین آدلیم عاشیغی اولدوغونا گوره چوخ طبیعی دیر کی، همدان و ساوه عاشیقلاری دا اونون سوزلرینی اؤرگه نیب، اؤز همشهری - لرینه یاخشی صورته یئتیرمکدن اوترو اصطلاحلاری دگیشیب، اولارینین معادل لرینی یثرینه قویالار ...

... تیکمه داش دا ائشیتدیگیمیزه گوره خسته قاسم "اورومیه" لی سلبی خانیم و صونرالار تیکمه داشین یاخینلیغیندا اولان "شیروانا ده" لی نرگیس خانیم ایله طوی ائتمیش و تکجه سلبی خانیمدان ایکی اوشاق صاحبی بیر اوغلان "احمد" و بیر قیز "خرامان" آدیندا اولموش دور. ایندی ده خسته قاسمین نسلیندن اوغلو احمدین اوشاقلاری "خلعت لی لر" آدیندا

خسته قاسم

(۳)

بورادا پاشا افندیف، آذربایجان شفاهی خلق ادبیاتی کتابی نین مؤلفی خسته قاسمه راجع یازان مقاله نی منعکس ائدی ریک گلن مقاله ده بو روایتین اورتا ایران تورک لری نین روایتی نی بیر- بیری ایله مقایسه ائدیباختلافلارین چیخاردا ریق . ایندی افندیف مقاله سینا و خویو

۱۸ - نجی عصرده یاشاییب ، یارادان، گورکملی خلق عاشیقلاریمیز- دان بیری ده خسته قاسم دیر، او هم ، نصیحت آمیز، هم ده لیریک شعراری ایله شهرت قازانمیشدیر، شعرلری گؤسته ریرکی، خسته قاسم ، یوکسک استعدادده ، بویوک یارادیحیلیق قابلیتینه ، درین بیلگیه مالک بی- صنعتکار دیر، خسته قاسمین حیاتی حقینده ، معلوما تیمیز بو خودور، نه وقت آنادان اولوب ، نهجه نجی ایله وفات ائتدیگی معلوم دگیل دیر. شعریند معلوم اولورکی او جنوبی آذربایجانین تیکمه داش کندیندن دیر :

خسته قاسم تیکمه داشلی * الی قانلی گوزو یاشلی

گولدن چیخدی یاشیل باشلی * سیلکندی صونالار کیمی

خسته قاسمین شعرلرین هله ۱۹ - نجی عصرین صونلاریندا ، م . محمود - بیگوف ، توپلاییب چاپ ائتمیشدیر . محمود بیگوف شامخی نین تیرچان کندینده عاشیق اوروجدان ملا قاسم (خسته قاسم) داستانین توپلاییب کاسپین غزئته سینده (۱۸۹۵ - نمره ۱۳۷) چاپ ائتمیشدیر .

حادثه لر تیکمه داشدا حریان ائدیر، قاسم شاهزاده نورالله نین اوغلودور، او تیکمه داشین حاکمی عالیخانین قیزی ملک سیما یا عاشیق - دیر، داستاندا خسته قاسم ، صنعتی، عقلی، تدبیری حاضر جوا بلیغی ایله سنجیلیر، حتی او دؤورون، حکمداری نادرشاهین دا دقتینی جلب ائدیر. خسته قاسمین مختلف عاشیقلارلا دئیشمه لری حقیندا دا معلومات واردیر. خسته قاسم چوخ زمان سفرده اولموش شهرلری، کندلری گزرمیش ، مجلس لرده او خورموش عاشیقلارلا دئیشمیشدیر، خسته قاسمین آدی ایله باغلی ببردستان گؤسته ریرکی، او گزه - گزه گلیب داغستان - چیخمیشدیر .

خسته قاسم داعسانا دا لزگی احمد آدلی مشهور بیر عاشیقلا دئیتمیش
 دیر. ح. علمزاده بوساره ده با زیر او زمان داغستانا لرگی احمد
 آدلی بیر عاشیق وار بئیش او خسته قاسم داغستانا کئحدیگی بیلیر،
 خسته قاسم سیرطوی مجلسینده سوراغین آلیر سازن حیگنیه کئحردیر
 اونون یانینا گئدیر، خسته قاسما سوز آتیر، خسته قاسم دا اونون
 سوزون جوابینی قایتاریر. سوزلری و دانیشیقلاری دوز گلیمیرنهایت
 دئیشه سی اولورلار. عاشیق قایداسی اوزره اولار اول بیر-بیر
 لربنه حربه- زوربا گلیر، صونرا قفیل بند، دیوانی، تچنیس، سؤیله
 سیرلر. خسته قاسم لزگی احمدین بوتون باغلامالارینی آجیرلزگی احمدده
 خسته قاسمین بیر ایکی باغلاماسینی آجیر آخیردا خسته قاسم چتین
 بیر قفیل بند سؤیله بیر کی، لزگی احمد اونو آچا بیلیمیر. بونونلا دا
 خسته قاسم اونا اوستون گلیر. خسته قاسم هر شئیدن اول اوزاوستاد
 نامهلری ایله مشهور دور. اونون اوستادنامهلری انسانلاری دوغرو لوفا
 عدالته، یاخشیلیغا، خیرخواهلیغا یاغیریر. مالا، پول، دولتسه
 قولونون زورونا آرخالاناراق یوخسوللارا ظلم ائدنلری دوغرو یولا
 دعوت ائدیر :

بیر بیتره گئندنه اوزونواویمه * شیطانا باج وئریب کیمسه نی سؤیمه
 اگر گوجلوا ایسن فقیری دویمه * دئمه وار قوتیم قولوم یاخشیدیر

○○○○○○

خسته قاسم کیمه قیلسین دادینی * جانی چیخسین اوزو حکسین اودونی
 یاخشی ایگیت یا مان ائتمز آدینی * چونکی یا مان آددان اولوم یاخشیدیر

خسته قاسم گؤزه ل آفوریتیک (نصیحت آمیز) حکمت آمیز شعرلری-
 ایله دئورونده کی شهرت یرست حاکم لری خلقه - جماعته هنج بیر
 خیری دگمه یین، معناسیز و بوش غومور سورن وارلیلاری تنقید ائدیر:
 وفالی یا امک جکسن ایتیرمز * بد اصیل نصیحت، اؤگود گؤتورمز
 قاباق تاغی، ترشاما ما بیتیرمز * گوی سؤیودده هئیا اولما زنارا ولما
 بعضا خسته قاسمین لیریک طرزده یازدیغی قوشمالاردا دا اخلاقی،
 تربیه وی فکیلر اؤز عکسینی تاپیر:

آی آقالار سیزه بیان ائیله ییم * گینه یاخشی اولار یا رآشالیغی
 سن سئوه سن سنین یارین سئوه مه یه * اولار بولبول ایله خار آشالیغی

○○○○○○○○○○

بیرآدام کی، لقمه ایله دوست اولور * اولار یاغیش ایلن قار آشنالیغی
خسته قاسمین گوزل باغلامالاری، قفیل بندلری، هجولری، تجنیس لری
جیغالی قوشمالاری، دئیشمه و گرایلی لاری دا واردیر:

نه باخیرسان مارال گوزلوم * منه بیگانهلر کیمی
دوروب دولانیم باشینا * شمه پروانه لر کیمی

گل گئدک چین و ماچینه * حرتم اوزون ماچینه
آل منی قوینون ایچینه * ایستک لی بالالار کیمی

دوست قاپیسینه دوستاغام * تئلرینه خوختاغام
یار الیندن دوگون داغام * داغداکی لاله لر کیمی

خسته قاسمین اینجه لیریک حس لری نجه صنعتکارلیقلا شعر، صنعت
دیلی ایله ویره بیلیمک باجاریغینی اوزونو آشاغیداکی قوشمادا داه
آیدین گؤسته ریبدیر:

گوموش کمر باغلابدیر بئلینه * دانیشدیقجا مایل اولدوم دیلینه
گول اوزاتدیم نازلی یارینالینه * جانیم چیخدی گولو مندن آلینجه
تجنیس کیمی جیغا نوعدده ده خسته قاسم اوز صنعتکار لیغینی
باجاریقلا نمایش ائتدیره بیلیمشدیر. اونون آشاغیداکی تجنیس لرینه
هم ده شکایت ناراضیلیق حس اولونماقدادیر

پاییز دردیم، قیش محنتم، یازغمیم * هجران تاپداق ائتمیش یاییلان منی
آل دستینه گوموش قلم یاز کاغاذ * قافینان، میمینن، یای ایلن منی

خسته قاسمین شعرلرینده تک لیکدن، درد و غمدن، یوخسوللوقدان
دونیا نین ظلموندن شکایت موتیولری اساس یئر توتور.

دئیلدی کی، عاشیق اوزونه خسته تخلصی گؤتورموشدور.

خسته قاسم، خسته جانیم، خسته گونلوم، دئییه. درد چکیر.

شبهه سیز بورادا خسته سوزو جسمانی خسته لیک معنا سینده دگیل
تکلیک، ناکاملیق، یوخسوللوق معنا سیندا ایشلنمیشدیر. عاشیق
صنغلی جماعت فئودالیزم قارانلیقلاری نین سرت قانونلاری قارشیسیندا
اوزونو عاجز، خسته سایمیشدیر. بیر سیرا عاشیقلار دوشدوگو آغیر وضعیت
کچیرتدیگی حیات شرایطی کارا کترینه او یغون شکیلده اوز لرینه تخلص لر

سچمیشلر مثلا قول عابباس ، مسکین علی ، دلفم ، قول الله قلسی و خسته قاسم دا محص یوخاریدا دئدیگیمیز سببه گوره خسته تخلصونو قبول ائتمیشدیر ، خسته قاسمین شعرلری عاشیق پوئزییاسی نین قیزیل فوندونا داخل اولموشدور ، بو تکرار اولونماز صنعت اینحی لـسری عاشیقلار و خلق کوتله لری طرفیندن سئویله - سئویله اوحونما قدادیر . اییدی خسته قاسم ایله لزگی احمدین دئیشمه لریندن بیر نئچه قطعه اوخویاق ، دئیشمه لردن صوردا دا خسته قاسمدان بیر نئچه آیری شعرلر گلیب دیر :

لزگی احمد :

گۆیدن یئره دورد زاد ائندی * سؤیله گوروم سری نه دیر ؟
 دوردو دیللی ، بئشی دیل سیز * بیرسی نین پری نه دیر ؟
 بیر مسجد گورموشم عرشده * سؤیله گوروم هانسی بورجدا
 بیخین بیل بنیادین سؤیله * نقش ایله نگاری نه دیر ؟
 او مسجده نه اوتورموش * دهانینا نه گوتورموش
 آدین بیل یئدیگین سؤیله * دیلی نین ازبری نه دیر ؟
 بیر قیز اولوبدور . آتادان * هم آتاسی کین ائندی
 "لزگی" دئیر سؤیله گوروم * زنی ایلن اری نه دیر ؟
 خسته قاسم :

گۆیدن یئره اون زاد اندی * بسم الله اونون سـری دیر
 دوردو کتاب بئشی نصاب * بیری جبریل پری دیر
 او مسجده سن دئیرسن * یئددی بورجدان یوخاری دیر
 اوخورلار علیا ولی * قلم نقش نگاری دیر
 او مسجده مرغ اوتورموش * در گوتورموش دهانینا
 آدی کاظم یئدیگی نور * حق دیلی نین ازبری دیر
 بو غم " قاسمی " اریدیـر * کعبه بیت الله یئری دیر
 حوا آدم دن اولوبدور * هم آتاسی ، هم اری دیر
 خسته قاسم :

گل ، گل عاشیق سندن خبر آلایم * بیرعجایب گوردوم ایکی باشی وار
 اونه جانسیز ، دادا نیب دیر جانلی یا * نهالی ، نه عقلی ، نه ده باشی وار

اونه دام دیر، جانی واردیرتیرینین * اوکیمیدی، اوسنادی یوخ پیری نین
 اونه دیرکی، کلیدی دیردری نین * او، نه کرپیچ، نه پایه، نه داشی وار
 اونه شربت بیلماق اولما زدا دینی * اوکیمیدی رواج ائتدی بودینی ؟
 کیم قویوبدور بابای امیر آدینی * پیغمبردن بئویوک اوچ یوزیاشی وار
 اونه اوخدور، پیکانی یوخ گزینده * اونه شخصدیر جوابی یوخ سوزونده ؟
 "خسته قاسم" دئیر دنیا اوزونده * سؤیله منه گوروم نچه کیشی وار ؟
 لزگی :

بیر کلمه سوزده چون بند اولدون * عجایب دنیا دیر ایکی باشی وار .
 جانسیز تورپاق، دادا نیدیر جانلییا * نهالی، نه عقلی، نه ده باشی وار
 جسد دام دیر، جانی واردیرتیرینین * آقام علی اوستادی یوخ پیری نین
 بسم الهه دا کلیدی دیر دری نین * سوز معرفتدیر گوهردن داشی وار
 اجل شربت بیلماق اولما زدا دینی * آقام فلی رواج ائتدی بو دینی
 شاه مردان قویوب امیر آدینی * پیغمبردن بئویوک اوچ یوز یاشی وار
 اهل اوخدور، پیکانی یوخ گزینده * عزرائیلدیر جوابی یوخ سوزونده
 "لزگی" دئیر علی دنیا اوزونده * اوندان سئوای داخی مگر کیشی وار

ooooo

لزگی :

بیزدن سلام ولسون اهل عرفانه * سؤله جبرئیلین نچه پری وار ؟
 یئرده یوخدور، گؤیده نه رنگ غروسوار * چیغیریشینده اونون نچه سری وار
 نه آیدا سالیندی جنتین باغی ؟ * نه آیدا آلیشدی موسانین داغی ؟
 اونه داغدیر، یوزمین طوبی بوداغی * اونون بو داغی نین نه رنگ، باری وار
 نه گنجه آچیلدی جنتین گولسی ؟ * نه ذکره مشغولدور از ازیل دیلی ؟
 اوکیمیدی عرشه دوشوبدور بوابی ؟ * گونده محبوبوندان نه خبری وار ؟
 سؤیله نه رنگ چالیر ارقاییل مویو * سؤله نه یئرده دیر، زوق قومون سویو ؟
 سؤله نه بو وئریر از ازیل بویو * "احمد" دئیر عرشین نچه دری وار ؟
 قاسم :

هرنه قرآندا وار، زیر، زیر، پشوش * جبرئیلین او قدرده پری وار
 یئرده یوخدور گؤیده ببار ارقاییل وار * چیغیریشینده اونون یوزمین سری وار

رجب ده سالیندی جنتین باغی * صفرده آلیشدی موسانین داغی
 طورداغی دیر یوزمین طوبی بوداغی * اشهدبالله دان اونون باری وار .
 یئدی یوزیئدی دیر معراحین یولی * صبح قطار اوخور ازازیل دیلی
 جبرئیل دیر عرشه دوشوبدور یولی * گونده محبوبوندان دین خبری وار
 رنگی یاشیل چالیر ارقاییل مویو * فی النار سقرده زوقومون سویو
 مشک عنبر وئرر ازازیل بویو * "قاسم" دئیر عرشین سکیز دری وار

○○○○○○○○

بیر سوز ایله سیم تنی	گئنه من مات ائدرم
بیر بوغاز شش بدنسی ؟	اونه دوققوز باشی وار
گوز بیری چون حب عدس	مین آیاقی وار اونون
اطلسیمیش پیره نی	لاله دن تاج گئییب
ایکی دگیل بیردیر اوزو	دورد گوزو شش پایی وار
بیر بئله نازک بدنسی	گوردو گوزوم صحر ادا
دویماز اونون قارنی مدام	سو ایچیر، طعام یئیر
هم گذر ایلر چمنسی	هم دورار، هم اوتورار
هئج انسان بولمز بو سوزو	نه قدر فکر ائدرم
گویا بیر اورگده نی	"شکسته قاسمین" واردیر

○○○○○○○○○○○○○○○○○○

بئش یاشیندا ، اون بئش داها اوغرا دیم
 بئشین آتدیم ، بئشین توتدوم ، بئشی نه ؟
 حقدار ایدیم مهر و ماهه یئتیشدیم
 طالب اولدوم انبیالار بئشی نه
 ظاهر اولدو پیغمبره ، امامه * صدر اوستونده رقم یازیلدی نامه
 اون بئش زاد دیر باب اولوندو اسلامه * بئشی نماز ، بئشی نیاز ، بئشی نه ؟
 او کیمیدی اوز ایشینده چاره سیز * جسدیندن قانلار گئده ریاره سیز
 اون بئش زاد دیر گویدن گلدی قاره سیز * بئشی خلعت ، بئشی کسوت ، بئشی نه ؟
 اون بئش زاد دیر خالص ائدر انسانی * بئشی صفاتیندان ائدر سبحانی
 صفات سلویه اونون نشانی * بئشی صفت ، بئشی عصمت ، بئشی نه ؟

"خسته قاسم" دئیر حیات ایچینده * بهشت آرزو سودور ممت ایچینده
اون بئش زاد دیر دئیر صلات ایچینده * بئشی پنهان، بئشی عیان، بئشی نه

○○○○○○○○

گوروم هنج ایگیده قسمت اولما سین * یا مان قونشو، یا مان آرواد، یا مان آت
سن ایسترسن هر اوچوندن قورتولان * بیریندن چیخ، بیرین چیخا رت بیرین آت
رنگینه باخاران رنگی ساری دیر * دئیه سن یوزایلین درده جاری دیر
اؤزونوقو حال دیر، عومرون جورودور * هر ایگیده اولسانا نجیب آرواد
کوجن اولماز پیمانہ سی دولما سین * هنج ایگیدی الله گوزدن سالما سین
کورقال سین اول او جاق هرگز یانما سین * هرکیشیده اولسا ناخلف اولاد
مالینی قیمة یین همیشه خار دیر * ائلین آنلاما یان ایگیت بی عار دیر
گووه نمة سن قوم و قارداشیم واردر * بی نصیب قومدان یا خشی اولور یاد
"خسته قاسم" بوسوز لرین کاری دیر * کیمین بئله طبع روان واری دیر
ناخلف ایامین روزگاری دیر * یوم البتر اولور ساعاته ساعات

○○○○○○○○

ای آقار سیزه تعریف ائیله ییم * گلن آیین گلشیندن بللی دیر
کیمی قونار، کیمی کؤچر یوردوندان * فلکین ده گردشیندن بللی دیر
نامرده یوز سالما یوزو دوتمز * نامرد قونا قینا چوره ک گتیرمز
اوتکوک اوسته بیتر اصلین ایتیرمز * بداصیل ده یئرشیندن بللی دیر
هرکیم قاپیسیندا بئش گئچی گوره ر * تکبر ائیله ییب مجلسه گیره ر
گوزو کله سینده هر جایی گولر * هر جایی ده گولوشوندن بللی دیر .
دانلا محشر گونو قورارلار شانی * کیمسه سالا بیلمز قصری ایوانی
هر آنلاماز دئیر منم کئیوانی * کئیوانی دا تیکشیندن بللی دیر
"خسته قاسم" سوزون سالما درینه * عاشیق معشوقونان گره ک سورونه
بیر مرد وارد اولسون دوستون ائوینه * ایستکلی ده باخیشیندان بللی دیر

○○○○○○○○

-
- ۱- ازازیل = شیطان . ۲- ارقاییل = بیرنوع خوروسدور .
۳- دانلا = صاباج / دانلا محشر گونو = صاباج محشر گونو .